

**TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI
HUZURIDAGI ILMIY DARAJALAR
BERUVCHI DSS.03/30.12.2020.I.16.02 RAQAMLI ILMIY KENGASH**

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

GIYAZOVA NOZIMA BAYAZOVNA

**TO‘QIMACHILIK KORXONALARINI RIVOJLANTIRISHDA RAQOBAT
STRATEGIYASIDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH**

08.00.11 – Marketing

**Iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
DISSERTATSIYASI**

Ilmiy rahbar: i.f.d., akademik Gulyamov S.S.

Toshkent – 2023 yil

MUNDARIJA

KIRISH.....	3
1-BOB. TO‘QIMACHILIK KORXONALARINI RIVOJLANTIRISHDA RAQOBAT STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI.....	13
1.1. Sanoat korxonalarini rivojlantirishda marketing vositalari va usullaridan foydalanishning nazariy asoslari	13
1.2. Marketing amaliyotida raqobat strategiyasining mohiyati va uni korxonani rivojlantirishdagi ahamiyati.....	29
1.3. To‘qimachilik korxonalarini rivojlantirishda raqobat strategiyalaridan foydalanishning obyektiv zarurligi.....	37
1-Bob bo‘yicha xulosalar	49
2-BOB. TO‘QIMACHILIK KORXONALARINI RIVOJLANTIRISHDA RAQOBAT STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH HOLATI TAHLILI.....	53
2.1. O‘zbekistonda to‘qimachilik sanoatining rivojlanish holati tahlili.....	53
2.2. To‘qimachilik sanoati korxonalarini strategik mavqei va raqobatbardoshligi tahlili.....	68
2-Bob bo‘yicha xulosa.....	89
3-BOB. TO‘QIMACHILIK KORXONALARINING BARQAROR RIVOJLANISHINI TA‘MINLASHDA RAQOBAT STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH... 91	91
3.1. To‘qimachilik korxonalarini strategik raqobat afzalliklari asosida rivojlanishini baholash mexanizmini takomillashtirish.....	91
3.2. To‘qimachilik korxonalarini rivojlantirishda raqobat strategiyalaridan foydalanishni takomillashtirish	102
3.3. To‘qimachilik korxonalarini raqobat strategiyalaridan foydalanish samaradorligini oshirishda motivlashtirish mexanizmini takomillashtirish va uni prognozlash.....	113
3-Bob uchun xulosalar.....	130
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI.....	138
ILOVALAR.....	143

KIRISH

Dissertatsiya mavzusining dolzarbligi va zarurati. Jahon bozorida aholining keng iste'mol tovarlari tarkibiga kiruvchi to'qimachilik mahsulotlari raqobatbardoshligini ta'minlashning ahamiyati tobora oshib bormoqda. Iqtisodiy hamkorlik va rivojlanish tashkilotining ma'lumotlariga ko'ra, "Yengil sanoat hissasiga dunyo sanoat ishlab chiqarishining 5,8 % i, band bo'lganlarning 14,0 % dan ortiqrog'i to'g'ri keladi. So'nggi 15 yil davomida to'qimachilik materiallari va kiyim-kechak iste'mol qilish Yevropa Ittifoqi (YI) mamlakatlarida 90,5% ga, AQSHda – 99,3% ga va Yaponiyada – 220,0% ga o'sgan"¹. Shu jihatdan raqobat ustunligi asosida to'qimachilik korxonalarini barqaror rivojlanish bo'yicha marketing strategiyasini amalga oshirish mexanizmlarini takomillashtirish muhim vazifalardan hisoblanadi.

Jahon to'qimachilik mahsulotlari bozorida raqobat darajasi, sifatni boshqarish, strategik maqsadlar asosida innovatsion marketingni tashkil etish, to'qimachilik mahsulotlarini sotishning samarali innovatsion siyosatini ishlab chiqish kabi yo'nalishlarda ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda. Bu borada, ayniqsa, yuqori qo'shilgan qiymatli tayyor to'qimachilik mahsulotlari eksport salohiyatini oshirish, sifat menejmenti tizimini joriy etishning yangi usullarini yaratish, to'qimachilik mahsulotlari konyunkturasini o'rganish yo'nalishlaridagi tadqiqotlarga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Yangi O'zbekistonni barpo etish jarayonida ishlab chiqarishni tashkil etishning klaster usulidan samarali foydalanish asosida tayyor va yuqori qo'shilgan qiymatli mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirish, ayniqsa, jahon bozorlarida raqobatbardosh tayyor to'qimachilik mahsulotlarini ishlab chiqarish va uning eksport salohiyatini oshirish, eksportni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash kabi yo'nalishlarida kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. 2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasida "To'qimachilik

¹ www.oecd.org

sanoati mahsulotlari ishlab chiqarish hajmini 2 barobarga ko‘paytirish”² vazifasi belgilangan bo‘lib, mazkur vazifaning muvaffaqiyatli bajarilishi respublika to‘qimachilik sanoati korxonalarini rivojlantirishda raqobat strategiyalaridan foydalanishni taqozo etadi. Bu borada milliy to‘qimachilik korxonalarini barqaror rivojiga strategik omillar ta‘sirini baholash yondashuvlarini takomillashtirish, tovarning raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan marketing strategiyalari va moslashuvchan raqobat strategiyalarini ishlab chiqish, to‘qimachilik korxonalarida strategik raqobat ustunligini ta‘minlaydigan barqaror rivojlantirish tadbirlari samaradorligini oshirishda xodimlarni rag‘batlantirish tizimini takomillashtirish yuzasidan taklif va tavsiyalar ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etadi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son “2022-2026-yillarga mo‘ljallangan yangi O‘zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”, 2022-yil 21-yanvardagi PF-53-son “To‘qimachilik va tikuv-trikotaj korxonalarida chuqur qayta ishlash va yuqori qo‘shilgan qiymatli tayyor mahsulotlar ishlab chiqarishni hamda ularning eksportini rag‘batlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”, 2021-yil 16-noyabrdagi PF-14-son “Paxta-to‘qimachilik klasterlari faoliyatini tartibga solish chora-tadbirlari to‘g‘risida”, 2020-yil 5-maydagi PF-5989-son “To‘qimachilik va tikuv-trikotaj sanoatini qo‘llab-quvvatlashga doir kechiktirib bo‘lmaydigan chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi farmonlari, 2020-yil 6-martdagi PQ-4633-son “Paxtachilik sohasida bozor tamoyillarini keng joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”, 2019-yil 12-fevraldagi PQ-4186-son “To‘qimachilik va tikuv-trikotaj sanoatini isloh qilishni yanada chuqurlashtirish va uning eksport salohiyatini kengaytirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”, 2019-yil 16-sentyabrdagi PQ-4453-son “Yengil sanoatni yanada rivojlantirish va tayyor mahsulotlar ishlab chiqarishni rag‘batlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”, 2018-yil 31-martdagi O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 253-sonli qarori “Paxta-to‘qimachilik ishlab chiqarishlari va

² O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi “2022-2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida” PF-60-son Farmoni. // www.lex.uz.